

Hivatkozott irodalom

- EWUng. = *Etymologisches Wörterbuch des Ungarischen* 1–3. Hrsg. BENKŐ, LORÁND. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1993–1997.
- FAZAKAS ISTVÁN szerk., 1991. *Jasszok, zsarók, cafkavágók. Életképek a vagányvilágból, ó- és új argószótár*. Fekete Sas, Budapest.
- NÉMETH LUCA ANNA 2012. Zsidó figurák nevei a Borsszem Jankóban a 20. század első felében. *Névtani Értesítő* 34: 49–65.
- SZABÓ EDINA 2008. *A magyar börtönszleng szótára*. Szlengkutatás 5. Debrecen.
- TESZ. = *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára*. 1–4. Főszerk. BENKŐ LORÁND. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967–1984.
- ZOLTÁN ANDRÁS 2016. Orosz *начкун*, magyar *pancser*. In: JANURIK SZABOLCS – PALÁGYI ANGELA – PÁLOSI ILDIKÓ szerk., *Omnis amor incipit ab aspectu. Köszöntő könyv Jászay László 65. születésnapjára*. Robinco, Budapest. 255–270.

ZOLTÁN ANDRÁS

Eötvös Loránd Tudományegyetem

SZEMLE

Péntek János, *Történesek a nyelvben a keleti végeken*

Szerk. BIRÓ ANNAMÁRIA. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 2015.

I.: 404 lap, II.: 348 lap

1. Két bevezető kérdés merülhet föl az olvasóban: 1. Mennyiben megokolt korábban közzétett tanulmányok, írások újraközlése tanulmánygyűjtemény formájában? 2. Mi magyarázhatja, hogy ilyen tanulmánygyűjteményről figyelemfelhívó ismertetés jelenjen meg tudományos szakfolyóiratban?

Lássuk a tényeket! Nem mai keletű gyakorlat neves kutatók tanulmányainak javából gyűjteményes kiadványt készíteni, így irányítva rájuk a figyelmet, s így téve őket csokorban hozzáférhetővé az érdeklődők számára. Újabban pedig a tiszteletadás, a Festschrift egyik praktikus formájaként találkozhatunk válogatott tanulmányok gyűjteményes kiadásával. (Így készült Benkő Loránd 80. születésnapjára a három kötetes kiadvány: *Nyelv és tudomány, anyanyelv és nyelvtudomány*. Válogatás Benkő Loránd tanulmányaiból. Szerk. HAJDÚ MIHÁLY és KISS JENŐ. ELTE BTK Magyar Nyelvtörténeti, Dialektológiai, Szociolingvisztikai Tanszék, Bp., 2003.). Az ismertetendő kétkötetes kiadvány műfaját tekintve nem köszöntő könyv.

A tanulmányok rangját, így az irántuk való érdeklődést elsősorban a szerző tudományos munkássága, illetőleg szakmai-emberi elismertsége adja. PÉNTEK JÁNOS a magyar, ezen belül a romániai magyar nyelvtudománynak emblematisz alakja. A tanulmány-válogatásba – bizony állítható – a Kárpát-medencei magyar kisebbség és nyelvi helyzete társadalmi-művelődési szempontú vizsgálata szempontjából általában is megkerülhetetlen fontosságú tanulmányok kerültek be (a publicisztikai jellegű írások száma jóval kevesebb).

Tehát mind a tanulmányok tematikája és színvonala, mind a szerző ismertsége és elismertsége elegendő vonzerőt jelentenek. A tanulmányok időszerű tematikája és korszerűsége fontos oka a szerző nyelvtudományi írásai keresettségének és olvasottságának.

2. A PÉNTEK JÁNOSTól megfogalmazott találó s tömör minősítés szerint „nyugtalan számvetés”-t jelentenek itt is közölt tanulmányai. Nyugtalanná és számvetéssé a szerzőnek az erdélyi magyarság sorsa és nyelve jövője iránt érzett felelőssége, nemkülönben fél évszázadot átfogó, aggodalomra is okot adó kutatási eredményei, valamint tapasztalatai teszik. Az Előszóban a szerző vállalt személyességről, elfogultságról és elkötelezettségről (1: 11) ír, fontos megállapításokat téve a kutatói elkötelezettségről, objektivitásról és hitelességről.

Az anyanyelv-megtartás kisebbségi körülmények között az egyik olyan témakör, amelyről a tanulmányok egy része szól. PÉNTEK JÁNOS a nyelv és identitás problémakörével többszörösen is foglalkozik, mert jól tudja, hogy a kisebbségi lét neuralgikus pontjáról van szó. Itt újraközölt írásainak egy része arról a küzdelemről szól, amit a szerző az erdélyi magyar közösség anyanyelvi bátorításának, felvilágosításának, s nem csak egyetemi oktatásügye javításának érdekében folytat.

A válogatott tanulmányok az erdélyi magyar közösség és nyelvhasználat szociokulturális szempontú áttekintő helyzetleírásának fontos részei – változástörténeti perspektívából nézve is. A szerző e közösség tagjaként („Mi a nyelvben élünk, a nyelv bennünk él, »történeink is« közösek”: 2: 9), belülről látva és láttatva, kritikus és önkritikus attitűddel fogalmaz. Az első kötetben a tudományműveléssel (az erdélyi magyar nyelv területi és társadalmi tagolódásban), a másodikban a romániai magyar nyelv létének a szempontjából fontos intézmények helyzetével foglalkozó tanulmányok kaptak helyet. Így a közoktatás dilemmái (az oktatás nyelve, a nyelv az oktatásban, a tannyelv-választás és versenyképesség) éppúgy témái válogatott tanulmányai egy részének, ahogy a tudományművelés, nemkülönben az egyetemek szerepe a múltban és a jelenben, valamint az új idők lehetőségei és csapdái is.

Az erdélyi magyar nyelvtudomány-történet szempontjából is tanulságos írásokat olvashatunk: a szerzőben a „kolozsvári iskola” történetének legjobb mai ismerőjét tisztelhetjük. A rendszerváltozást és a követő időszakot is kevesen ismerhetik olyan alaposan, ahogy ő. Tapasztalata, hogy az átmeneti politikai időszakban saját nemzedékéből kevesen voltak, s még kevesebben maradtak otthon (2: 10–11): több gond és feladat várt tehát őreá is.

A tanulmánygyűjteményben közölt írások nem kis része nem központi nyelvtudományi orgánumban s – Magyarországról nézve különösen – nem könnyen hozzáférhető helyen jelent meg (például köszöntők, nyílt levelek az erdélyi magyar oktatás ügyében, interjúk). S van néhány, amely itt jelenik meg először.

3. A fentebb írottak elégséges módon magyarázzák, miért jelenik meg folyóiratunkban egy rövid figyelemfelhívó ismertetés. Mert a figyelemfelhívás szükségessége kötelez bennünket.

KISS JENŐ

Eötvös Loránd Tudományegyetem